

Internationalisering

Over (online) uitwisselingen bij Duits

Hoe vaak worden uitwisselingen georganiseerd?

Fysieke uitwisselingen zijn populairder dan digitale uitwisselingen: bij 39 procent van de scholen worden fysieke uitwisselingen georganiseerd, bij 14 procent digitale uitwisselingen. Helaas wordt bij een meerderheid van de respondenten helemaal geen uitwisselingen georganiseerd voor het vak Duits, noch fysiek noch digitaal.

Bij de meerderheid wordt geen uitwisselingen georganiseerd voor Duits, fysiek noch digitaal

We vroegen de respondenten om hun antwoord toe te lichten. De drie meest genoemde redenen voor het niet organiseren van fysieke uitwisselingen voor het vak Duits zijn de beperkingen door de coronapandemie, een gebrek aan tijd en een gebrek aan (financiële) middelen. Wat betreft digitale uitwisselingen werd het vaakst als toelichting gegeven dat er een project op de planning staat.

Ondersteuning door schoolleiding

Ongeveer de helft van onze respondenten ervaart voldoende tot uitstekende ondersteuning vanuit de schoolleiding voor het organiseren van leerlingenuitwisselingen, tegenover 40 procent die wel enige mate van ondersteuning krijgt en 8 procent die helemaal geen ondersteuning krijgt.

We vroegen docenten om een toelichting. Als reden voor te weinig ondersteuning werd het meest het praktisch faciliteren van de uitwisselingen genoemd. Docenten lopen tegen problemen aan zoals gebrek aan tijd en/of geld en mogelijke lesuitval, waarbij de schoolleiding 'dwarst'. Verder gaven respondenten aan dat de docenten of sectie alles zelf moeten doen en dat de school te weinig aandacht heeft voor dit onderwerp of dat het geen prioriteit heeft.

Hulp bij het organiseren van een uitwisseling

We vroegen onze respondenten naar wat zou kunnen helpen om in de toekomst een uitwisseling te organiseren. Bij deze vraag waren meerdere antwoorden

mogelijk. 82 procent van de respondenten geeft aan behoefte te hebben aan extra uren voor de voorbereiding. Daarnaast zeggen veel respondenten behoefte te hebben aan informatie over subsidies en zouden zij graag een betere samenwerking met hun collega's binnen en buiten de sectie Duits hebben.

De [Actiegroep Duits](#) heeft in 2020 een website in het leven geroepen om docenten te helpen leerlingenuitwisselingen met Duitsland te organiseren: [Austausch.nl](#). De website is een vernieuwde versie van een vroegere Duits-Nederlandse samenwerking, maar is helaas nog niet erg bekend bij onze respondenten: slechts 17 procent geeft aan deze te kennen.

Redenen voor uitwisseling

Niet alleen omwille van de taalverwerving organiseren docenten Duits uitwisselingen. Op de eerste plaats staat het plezier dat de leerlingen eruit halen (85 procent), gevolgd door het leren over de eigen cultuur en de cultuur van het gastland (71 procent). Het leren van de Duitse taal staat pas op de vijfde plaats van gewenst leerrendement.

Dit is in lijn met [de bevindingen van Nuffic \(2018\)](#) over doelstellingen van internationalisering schoolbreed: docenten geven aan dat ze hiermee de kennis over Europa en de wereld bevorderen, alsmede communicatie en in mindere mate samenwerken in internationale omgevingen. Specifiek voor talendocenten constateerden al [Schat, De Graaff en Van der Knaap](#) in hun studie dat de ondervraagde docenten 'het ontwikkelen van een interculturele houding de belangrijkste component van interculturele educatie vinden.'

Het belang van een uitwisseling staat buiten kijf: In de door ons gevoerde interviews onderstreepten alle docenten dit, ook als zij zelf (nog) geen uitwisseling organiseerden. Leerlingen leren over de andere cultuur, waarbij niet alleen verschillen maar juist ook verrassende overeenkomsten aan het licht komen. Ook als er niet (enkel) Duits wordt gesproken, geeft de uitwisseling een positieve impuls aan het schoolvak en aan de waardering van de taal. Daar zijn de docenten het over eens.

Ontbrekende kennis?

Helaas komen veel docenten er door tijdgebrek niet aan toe. De beperkingen die de coronapandemie met zich meebracht hebben niet geholpen. Waardevolle contacten moeten weer opnieuw leven worden ingeblazen. Informatie over subsidies en praktische vraagstukken moet opnieuw worden verzameld. Een verblijf in een Duitstalig land blijft voor leerlingen het meest effectieve taalbad,

mits het gecombineerd wordt met opdrachten en taalproductie. Als dit een uitwisseling met leeftijdsgenoten over de grens is, kan dit bovendien duurzaam motiverend werken voor het leren van de taal.

Behalve aan taalbeheersing werk je bij een uitwisseling ook aan burgerschapsvorming: "Door te werken aan internationalisering en wereldburgerschap geef je leerlingen kennis, houding en vaardigheden mee waarmee ze internationaal competent worden. Hiermee kunnen ze leven, leren en werken in een diverse samenleving. Bovendien draagt het positief inzetten van diversiteit en meertaligheid in de klas bij aan het vergroten van kansengelijkheid." (Nuffic, 2022). Op individueel niveau leert de leerling veel over zichzelf en zijn eigen cultuur.

Uitwisseling is op veel verschillende creatieve en laagdrempelige manieren te organiseren

Het aantal leerlingenuitwisselingen met leeftijdsgenoten in het buitenland was [al vóór de coronapandemie afgenomen](#). Het is spijtig dat de grootste groep in onze enquête aangeeft nog nooit een uitwisseling op zijn/haar school te hebben meegemaakt. Eén derde van de respondenten geeft aan dat er één keer per schoolcarrière een uitwisseling binnen Duits wordt georganiseerd.

Creatieve vormen

Uitwisseling is op veel verschillende creatieve en laagdrempelige manieren te organiseren. Caja Stokvisch verbindt uitwisseling met een schrijfoopdracht: "Op school gebruiken wij de website [postcrossing.com](#). Dit is een online tool om wereldwijd kaarten te versturen. Op de website zie je allemaal profielen van mensen. Laat leerlingen een kaartje schrijven naar iemand in Duitsland. Het mooie is dat ze vaak daadwerkelijk een kaartje terugkrijgen, op een gegeven moment kreeg ik dikke stapels brieven terug."

'Net als wij'

Marlies Mäkelburg - Docente Duits

Docent Marlies Mäkelburg woont in Duitsland en geeft les in Nederland: Duits in de onder- en bovenbouw en lessen VWO+. Volgens haar levert een uitwisseling altijd veel op: kennis van de cultuur van je buurland en reflectie op je eigen cultuur: "Het contact met Duitse scholen maakt voor de leerlingen duidelijk dat Duitse kinderen 'net als wij' zijn." Barrières vallen weg en vooroordelen verminderen.

Een uitwisseling levert altijd veel op: kennis van de cultuur en reflectie op je eigen cultuur

Op de school van Marlies is het de bedoeling dat de leerlingen twee keer in hun schoolcarrière in het kader van vwo+ internationalisering een uitwisseling meemaken. Schoolbreed worden er ook uitwisselingen en buitenlandreizen georganiseerd. Onder andere als gevolg van de coronapandemie is voor de lessen VWO+ het project eTwinning uitgetoetst. Een prima alternatief, laagdrempelig en goed om in contact te komen met scholen die wat verder van de grens liggen, stelt Marlies. De resultaten waren boven verwachting goed. Marlies maakt als docent in het oosten van het land vaak gebruik van de nabijheid van de Duitse grens: "Mijn leerlingen weten heel goed dat je echt heel veel hebt aan Duits."

Reactie van Nuffic

Nuffic is de Nederlandse organisatie voor internationalisering in het onderwijs. LinQ is hun netwerk van docenten Duits en Frans die luisteren en spreken een volwaardige plek geven in hun lessen. Het LinQ-team, Sabrina Comat, Daniëlle Immers, Marie-Louise Lubbers en Irma Nentjes, geeft een reactie op onze enquête.

Wat is jullie eerste reactie op de cijfers?

Buitenschoolse activiteiten horen voor leerlingen vaak bij de momenten die ze zich na vijftien jaar nog herinneren. Mede door de coronapandemie, de werkdruk en de discussie omtrent vrijwillige ouderbijdrage komen excursies en reizen meer onder druk te staan.

Buitenschoolse activiteiten worden vaak gedragen en georganiseerd door één docent. Hierdoor zijn ze niet verankerd in de organisatie, wat het project kwetsbaar maakt. Wij zien bij scholen met een succesvol taal- en/ of wereldburgerschap-curriculum, dat er een enthousiast docententeam vakoverstijgend samenwerkt en dat zij in tijd worden gefaciliteerd door hun directie. De werkdruk maar ook de kennis van het organiseren van de activiteit wordt verdeeld en de activiteit keert jaarlijks terug in het programma.

Wat is er op het gebied van uitwisseling veranderd door de coronacrisis?

De zekerheid dat je in december een aantal dagen naar Duitsland kan, is door de pandemie verdwenen. Scholen zoeken naar structuur, zekerheid en maken keuzes waar ze van op aan kunnen. De wisselende regelgeving omtrent de coronapandemie, alleen al binnen de EU, maakt het er niet makkelijker op.

Een voorbeeld van een zichtbare verandering is het onderkomen tijdens een meerdaagse uitwisseling. Voorheen werden leerlingen ter verhoging van de culturele- en taalervaring, ondergebracht in een gastgezin. Dat ligt nu gecompliceerder, waardoor men eerder geneigd is om te kiezen voor een accommodatie. Hierdoor neemt de culturele- en taalbeleving af en worden de kosten verhoogd.

Waarom zou je bij het vak Duits een uitwisseling moeten organiseren?

Het nut van het leren van een vreemde taal wordt pas echt duidelijk in de praktijk. Op een andere plek zijn, uit je comfortzone zijn als het gaat om wat je er kunt eten, maar ook zonder je ouders in het buitenland zijn en zelf dingen moeten oplossen. Door niet alleen de reis te maken, maar er voorafgaand en nadien ook over te spreken, stimuleer je de ontwikkeling van het intercultureel bewustzijn van leerlingen.

Hebben jullie een tip voor docenten Duits die willen beginnen met internationalisering?

Zoek de samenwerking met collega's op school in zowel je eigen vakgroep als vakoverstijgend, maar vergeet niet dat er veel enthousiaste docenten in het land zijn. Vind het wiel niet opnieuw uit, zoek online naar bestaand materiaal en gebruik het scholingsbudget om bijeenkomsten, scholingen en congressen te bezoeken. Daar kun je nieuwe ideeën opdoen en de samenwerking vinden met vakcollega's uit het land.

Nuffic biedt subsidiemogelijkheden, bijvoorbeeld via Erasmus+

Het tekort aan budget wordt gezien als een doorslaggevend argument om een

uitwisseling niet te organiseren. Nuffic biedt subsidiemogelijkheden, bijvoorbeeld via Erasmus+.

Neem contact op met Erasmus+ om informatie te krijgen hoe je een subsidieaanvraag doet. Wil je klein beginnen in verband met de reisonzekerheid als gevolg van maatregelen rondom de coronapandemie, start dan met een digitale uitwisseling via eTwinning.

Wat kan Nuffic voor scholen betekenen?

Nuffic werkt in opdracht van het ministerie van OCW en heeft als missie om elke leerling internationale competenties te laten verwerven tijdens hun schooltijd. De verschillende programma's zijn gericht op internationalisering van onderwijs. Nuffic heeft voor scholen relevante netwerken zoals het tto-netwerk (tweetalig onderwijs), [het LinQ-netwerk](#) (voor Duits en Frans), het Global Citizen Netwerk en [eTwinning](#). Bovendien beheren we het [Erasmus+programma](#) en geven we informatie over de Nederlandse IFO-subsidie.

Volgend hoofdstuk: Professionalisering

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/internationalisering>